

Den 11. september 2001 og tiden derefter

Terrorisme: 10 år efter 11. september 2001

Den 11. september 2001 er det ti år siden tre fly bragede ind i World Trade Center i New York og Pentagon i Washington, DC, der er sæde for det amerikanske forsvarsministerium. Knap 3000 mennesker blev dræbt og terrorhandlingen, der overalt refereres til som 9/11, blev indledningen til den såkaldte 'krig mod terror', som dramatisk ændrede dagligdagen for flertallet af borgerne i verden. Den politiske retorik, der samlede sig under vendingen, 'krigen mod terror' blev officielt nedtonet først i England og siden da præsident Obama over embedet i USA.

Det betyder ikke, at mange af de strategier og nye tiltag, der blev sat igang som reaktion på 9/11 er blevet nedtonet eller afviklet. De er snarere blevet en integreret del af forvaltningen i de enkelte stater og i det internationale samarbejde. Selvom USA i dag prøver at komme ud af de krige, der blev iværksat som led i krigen mod terror, krigene i Irak og Afghanistan er de endnu ikke afviklet. Med 9/11 blev nationale lovgivninger strammet, tiltag i internationale organisationer som FN og EU var omfattende og såvel det nationale som internationale beredskab betydeligt styrket. Navnlig efter terrorismen i Madrid 2004 og London 2005 blev det internationale efterretningssamarbejde styrket og sikkerhedskontrol ved lufthavne, i internationale handel og pengetransaktioner og ved ydre grænser blev skærpet. Intet af dette er blevet neddroset.

Så selvom terrorisme ti år efter 9/11 er rykket ned på den internationale dagsorden, og selvom de fleste er enige om, at al-Qaida i dag er betydeligt svækket som følge af den mere målrettede kamp mod organisationens ledere, der foreløbigt kulminerede med Osama Bin Ladins død, er terrorisme og bekæmpelse af terrorisme fremdeles en meget omfattende del af den politiske virkelighed for flertallet af verdens borgere. Mens mange bøger lige efter 9/11 handlede om at beskrive terrorisme i almindelighed og al-Qaida i særdeleshed ser man i dag en del nye bøger, der undersøger, hvad terrorisme og kampen mod terrorisme gør mod vores måder at være samfund på. Mens den første gruppe af bøger formidler viden om, hvem terroristerne er, fokuserer den anden del på, hvad den samfundsmæssige og demokratiske pris er for bekæmpelsen af dem. I det følgende vil jeg henvise til bøger og film, der adresserer begge emner.

Lars Erslev Andersen
Seniorforsker

Terrorismens historie

Der findes efterhånden en hel del bøger, der fremstiller terrorismens historie. På dansk udkom i 2008 Michael Burleigh: **Terror - terrorismens historie fra de irske feniere til al-Qaida**. Bogen er renset for teori og systematiske kriterier for valg af stof. Til gengæld er den stofmættet med et væld af historier fra terrorismens historie. Dens styrke er at præsentere meget detaljerede skildringer af de terrorgrupper, der har huseret i Europa siden 1850'erne.

Et godt supplement til Burleighs fremstilling er **Antiterrorismens idéhistorie, stater og vold i 500 år** red. af Mikkel Thorup og Morten Brænder. I denne bog kommer man både vidt omkring og langt tilbage i historien. Perspektivet er staternes opretholdelse af deres voldsmonopol blandt andet ved at se på deres bekæmpelse af illegitim voldsudøvelse. Statens orden og terrorismens uorden undersøges således ud fra et fælles perspektiv. Bogen rummer afslutningsvis oversættelse af nogle centrale kilder.

Terror-ismen er et temanummer fra 2007 af tidsskriftet Den Jyske Historiker. Det belyser gennem case studies forskellige sider af terrorismens historie fra anarkisterne over den røde terrorisme til ekstremismen i USA.

Terrorismens intellektuelle historie

I 2005 udgav Walter Laqueur samleværket **Voices of Terror: Manifestos, Writings and Manuals of al Qaeda, Hams, and other terrorists from around the world and throughout the ages**. Her kan man finde et bredt udvalg af dokumenter hvor forskellige personer og organisationer fra terrorismens intellektuelle historie fremstiller deres tanker og strategier.

En samlet fremstilling og analyse leverer idéhistorikeren Mikkel Thorup i **An Intellectual History of Terror. War, violence and the state**. Bogen insisterer på at se historien om terrorisme og staters bekæmpelse af terrorisme i en vekselvirkning, der analyseres som en del af den politiske volds moderne historie. Selvom andre forfattere har forsøgt lignende tolkninger, som f.eks. John Grey, er Thorups analyse et enestående og originalt bidrag til en forståelse af forholdet mellem stat, vold, orden og terrorisme.

9/11 - al-Qaida - Osama Bin Laden

Den bedste brede fremstilling af al-Qaidas historie er Lawrence Wright: **Al-Qaida - vejen til 11. september**. Wright har til bogen lavet en overvældende grundig research, der fremlægger et overflødighedshorn af detaljer om al-Qaidas tidlige historie, bl.a om grundlæggelsen af al-Qaida. Den følger også de amerikanske efterretningstjenesters jagt på al-Qaida og de mange fejltagelser CIA og FBI gjorde i tiden op til 11. september 2001. Den dokumenterer, at havde de amerikanske tjenester arbejdet bedre sammen, ville det have kunne forhindre 9/11.

Lige så grundig en research har Steve Coll lagt til grund for sin uforlignelige bog **Familien Bin Laden - En arabisk familie i det amerikanske århundrede**. Bogen følger Bin Laden- familien fra Osama Bin Ladens far som barn flygter fra Yemen. Til han ender med at opbygge sin enorme virksomhed i Saudi-Arabien og den kæmpefamilie, som Osama Bin Laden vokser op i. Mange af myterne om Bin Laden punkteres, bl.a. om hans vilde ungdom og umådelige rigdom. I stedet tegnes et portræt af en ung, alvorlig mand, der tidlig bliver optaget af islamisk fundamentalisme og som ender med at blive en karismatisk leder af terrororganisationen al-Qaida. Samtidig giver bogen et interessant billede af grundlæggelsen og udviklingen af verdens største oliestat, Saudi-Arabien.

Der er efterhånden samlet en del viden om livet i de træningslejre, al-Qaida etablerede i Afghanistan i anden halvdel af 1990'erne. I sin erindringsbog **I Hellig Krig. Mit liv med al-Qaeda** fortæller Omar Nasiri levende om sin træning i lejrene, om sin rekruttering og om det militante miljø i London. Omar Nasiri er pseudonym, og der er sat spørgsmålstegn ved ægtheden af fremstillingen. Ikke desto mindre er skildringen af livet i lejrene og miljøet i London helt i overensstemmelse med den viden, der kendes fra andre kilder. Ægte eller ej, giver bogen et særdeles godt indblik i de militante miljøer.

9/11 i Danmark - radikalisering - homegrown

9/11 havde store konsekvenser i Danmark. Ny antiterrorlovgivning, omlægning af beredskabet, ekspansion af efterretningstjenestene, deltagelse i krige i Irak og Afghanistan, aktivistisk udenrigspolitik etc. Derudover en række terrorsager samt angreb mod den danske ambassade i Islamabad i juni 2008. Som den første giver journalisten Morten Skjoldager i sin bog **Truslen indefra - De danske terrorister** en samlet skildring af baggrunden og forløbet af de danske terrorsager (Glostrupsagen, Vollsmosesagen og Glasvejssagen). Skjoldager har haft adgang til materiale både fra retssagerne, politiet og PET og giver et godt overblik over forløbet. Samtidig introducerer han de to begreber, der efter bomberne i London i juli 2005 kom på alles læber, nemlig "radikalisering" og "homegrown".

En meget kritisk - til tider polemisk - bog er Peter Høilunds **Frygtens ret**. Med teoretisk forlæg hos den italienske filosof Giorgio Agamben, franskmænden Michel Foucault samt tyskeren Carl Schmitt og med udgangspunkt i tænkningen om undtagelses-tilstand analyserer Høilund de nye antiterrorlove- og -strategier på baggrund af en frygtens politik.

Det danske militære engagement i Afghanistan er direkte et led i krigen mod terror. Professor Mikkel Vedby Rasmussen analyserer (man kunne sige hudfletter) det danske engagement i bogen **Den gode krig? Danmark i Afghanistan 2006-2010**.

Danmark i krig

Med den danske aktivistiske udenrigspolitik er der udkommet en del øjenvidneskildringer om at være soldat i krigszonen. Læs fx

Thomas Ratsack
I krig med eliten

Lars Uislev Johannesen
De danske tigre
– med livet som indsats i Afghanistan

Svend Arvid Birkeland
Krigens ansigt

Kristian Massey Møller
Stille bøn i Helmand – om danske soldaters erfaring, samvittighed og tro

Thomas Larsen
Dagbog fra Afghanistan

USA og krigen mod terror

Der er skrevet utallige bøger om USA og krigen mod terror. Mange gode. Journalisten og forfatteren Peter L. Bergen, der har interviewet Osama Bin Laden i Afghanistan og i næsten to årtier har skrevet om udviklingen af militant islamisme udgav i 2011 bogen **The Longest War -The Enduring Conflict Between America and Al-Qaeda**. Bogen giver et fint indblik i såvel al-Qaidas udvikling som USAs skiftende strategier i bekæmpelse af al-Qaida.

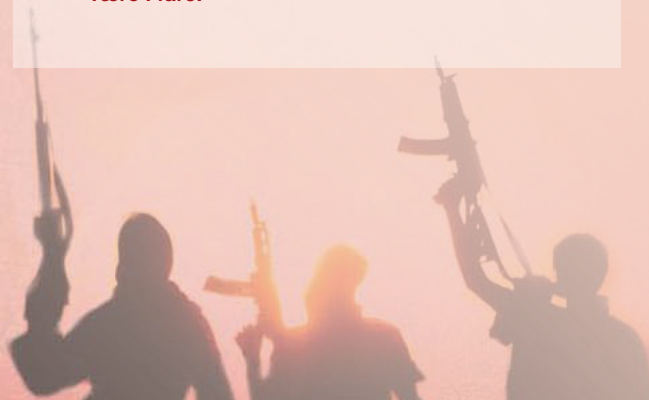
En anden aktuell bog er Bob Woodwards fra 2010 **Obama's Wars**, der på baggrund af interview og adgang til hemmelige dokumenter og interne memos fra kabinetsmøder analyserer, hvordan Obama ændrede strategi i krigen mod terror og intensiverede brugen af hemmelige operationer.

Mellemøsten og Sydasien

Selvom krigen mod terror har haft store konsekvenser for borgerne i Vesten, er den konkret mest blevet udkæmpet i Mellemøsten og Sydasien. Det er også i landene her, at de største omvæltninger har fundet sted. Den pakistanske journalist og forfatter Ahmed Rashid har fulgt udviklingen på tæt hold i Sydasien og med udblik til Mellemøsten. I bogen fra 2008 **Descent into Chaos. The United States and the Failure of Nation Building in Pakistan, Afghanistan, and Central Asia** giver Rashid en bred skildring og skarp analyse af udviklingen og viser de mange komplicerede forhold i Afghanistan og Pakistan.

Den norske forsker Thomas Hegghammer udgav i 2010 bogen **Jihad in Saudi Arabia. Violence and Pan-Islamism since 1979**, der er et helt unikt studie af den region, der fostrede Osama Bin Laden og skabte al-Qaida. Hegghammer har som en af de eneste haft mulighed for at studere kilder i Saudi-Arabien, og hans bog giver en fremragende baggrund for at forstå udviklingen af den moderne jihad.

Læs også journalist Puk Damsgaards portræt af en familie i Waziristan, Talebans højborg i Pakistan. Modigt besøger hun familien, hvoraf en af sønnerne er hellig kriger, velvidende at hvis naboerne finder ud af, at hun opholder sig i huset, vil både hun og den gæstfrie familie være i fare.

Romaner

Der gik flere år før forfatterne turde give sig i kast med at belyse 9/11 i romanform. Men efterhånden er der blevet åbnet for sækken med litterære sværvægttere som John Updike, Jonathan Foer og Don DeLillo.

Chris Cleave

Brevet til Osama

I direkte arbejderklassesprog skriver en mor til Osama Bin Laden efter at nogle bomber er eksploderet i London. Bomberne tog livet af hendes mand og søn. Romanen vakte opsigt i England, fordi den udkom lige præcis den dag i 2005, hvor bomber rent faktisk eksploderede i London.

Stig Dalager

Skyggeland

Sidste del af trilogien om den danske advokat Jon Bæksgård. Han går som alle andre på arbejde hin septemberdag i New York, mens kæresten Eve overvejer om hun skal blive hjemme i stedet for at møde op på 86. etage i sydtårnet i World Trade Center. Inden dagen er omme har han reddet hende ud og er blevet engageret i en sag, som trækker tråde til terrormiljøer.

Don DeLillo

Den faldende mand

Dækket af aske og med glasskår i hår og ansigt forlader Keith tvillingetårnene med et andet menneskes mappe i hånden. Mappen viser sig at tilhøre Florence, som han efterfølgende får et kortvarigt forhold til. Romanen handler om tiden efter 11/9, og de psykologiske eftervirkninger angrebet havde for den enkelte.

Jonathan Foer

Ekstremt højt og utrolig tæt på

Den ikke helt almindelige niårige Oscar mister sin far i World Trade Center. I faderens efterladenskaber finder drengen en nøgle, hvorpå der står Black. Han går nu i gang med at opsøge alle i New York med det navn i forsøg på at findes den tilhørende lås og samle brikkerne til faderens liv. Anmelderne kaldte romanen for et mesterværk, og Foer bliver regnet for en af USAs største nulevende forfattere.

Mohsin Hamid

Den modvillige fundamentalist

Pakistansk-amerikanske Changez har et godt job og lever et rigt liv i den amerikanske middelklasse, men føler sig efter 11/9 i stigende grad mistænkeliggjort. Han opgiver sin veltilrettelagte tilværelse. Flytter til Lahore i Pakistan, hvor han i stedet begynder at hverve studerende til jihad.

Lars Husum

Jeg er en hær

Dansk samtidsroman om den professionelle soldat Jakobs psykiske sammenbrud. Udvalgt som en af årets romaner i Jyllands-Posten.

Yasmina Khadra

Sirenerne i Bagdad

En handicappet dreng bliver skudt ned, en bryllupsfest bombet og fortællerens fader ydmyget af de amerikanske soldater. Det får den unge litteraturstuderende i Bagdad til at opgive sin uddannelse og i stedet blive hellig kriger. Et projekt som langt skal overgå 11/9.

Ian McEwan

Lørdag

En dag i britiske Henry Perownes liv. Han er kirurg, konen jurist og de to børn henholdsvis musiker og lovende lyriker. I en eksplosiv atmosfære af mistænksomhed og terrorfrygt bliver den velfungerende familie taget til fange og truet med døden.

John Updike Terrorist

Hvad får unge til at blive selvmordsbombere? John Updike har et bud med sin figur den 18-årige amerikanske Ahmad, som bliver stadig tættere knyttet til moskeen og som i stigende grad tager afstand fra The American Way of Life.

Walter Jess Zero

Politisk satire som en anmelder sammenlignede med Joseph Helers Punkt 22. Om politibetjent Brian Remy som få dage efter terrorangrebet på World Trade Center vågner op med både skudhul i hovedet og hukommelsestab. Efterhånden opdager han, at han er offer for en større konspiration.

Find bøgerne på bibliotek.dk

Film

Dømt for terror

Dokumentar om den 23-årige danske statsborger AbdulKadir Celcur, som i 2006 bliver idømt 6 års fængsel i Bosnien for terror. Efterfølgende anholder dansk politi 23 mænd i den såkaldte "Glostrup-sag", men kun en ender med at blive dømt.

Fahrenheit 9/11

Michael Moores satire over den amerikanske præsident George Bush og dennes handlinger efter 9/11.

The Flight that fought back

En rekonstruktion, bl.a. baseret på lydoptagelser og dele af den sorte boks, af begivenhederne på United Airlines Flight 93, hvor passagererne gjorde oprør mod de terrorister, der havde kapret flyet.

Udarbejder: Imperiet/Harvey Macaulay
Omslag: Imperiet
Udgiver: © Biblioteksmedier as, Ballerup 2011
Tryk: Nofoprint, Helsingør
Varenr.: 47111109

Den hemmelige krig

Christoffer Guldbrandsens kontroversielle dokumentar om, hvordan Fogh-regeringen fortiede, at Danmark udleverede krigsfanger i Afghanistan til USA.

The Hurt Locker

Oscarbelønnet spillefilm om tre mineryddere i Irak.

Just like the movies

Ved hjælp af 52 filmklip fra før 11. september fortælles en alternativ USA-historie.

Krig, terror og andre sjove ting

Komikeren Omar Marzouks one-man-show fra 2006, hvor han "går efter at dø på scenen i håb om at modtage 72 jomfruer efter showet".

Terror i guds navn

Terrortruslen er rykket til Europa og den kommer nu indefra. Her er to film, som vil skabe debat og afdække grobunden for den globale terrorisme. Med bl.a. Lars Erslev Andersen.

World Trade Center

Oliver Stones beskrivelse af en flok heltedige politimænd, som med fare for eget liv trænger ind i tårnene for at redde de overlevende.

Det fleste af filmene findes på Filmstriben.dk

På nettet

Faktalink.dk har bl.a. artikler om 11. september, al-Qaida, USA og krigerne. Der er gratis adgang gennem biblioteket til Faktalink.

